

Трофімов С.А.

к.ю.н., доцент

кафедри адміністративно-правових та кримінально-правових дисциплін
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИЗНАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРОРИСТИЧНОЮ ТА ПРИТЯГНЕННЯ ЇЇ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Тероризм остаточно перетворився на одну із серйозних проблем з якими людство увійшло в ХХІ сторіччя. Тероризм і екстремізм у будь-яких формах їхнього прояву все більше загрожують безпеці багатьох країн та їх громадян, спричиняють досить істотні політичні, економічні і моральні втрати, здійснюють сильний психологічний вплив на великі маси людей, чим далі, тим у більшій кількості забирають життя ні в чому не винних людей

Суттєвим інструментом впливу на суб'єктів, які припускаються порушень законодавства завжди були норми, що передбачають відповідальність за такі порушення. Не є виключенням й сфера протидії тероризму, але якщо з фізичними особами – прибічниками терористичних заходів більш-менш все зрозуміло, адже в більшості країн наявний суттєвий кримінально-правовий інструментарій, то з юридичними особами все набагато складніше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На існуванні окремих проблемних аспектів визнання організації терористичною та притягнення такої організації до відповідальності наголошували у своїх наукових працях С.У. Дікаєв, Д.Д. Магомедов, В.М. Цуканов, В.П. Ємельянов, В.Я. Настюк та інші, але процедурний аспект визнання організації терористичною та притягнення її до відповідальності потребує суттєвого доопрацювання [2-6, 10].

Формулювання завдання дослідження. З огляду на таку ситуацію існує потреба у дослідженні зарубіжного досвіду визнання організації терористичною та притягнення її до відповідальності. Виходячи з актуальності

теми винесеної у заголовок статті, не претендуючи на всебічне висвітлення всіх аспектів зазначеної теми, автор поставив перед собою завдання охарактеризувати процедурні норми визнання організації терористичною на прикладі провідних країн.

Виклад основного матеріалу. У світовій практиці визнання організації терористичною використовуються переважно два механізми такого визнання – політичний та судовий. Політичний механізм передбачає активну участь у такій процедурі відповідних органів державної влади, як правило це провідні політичні партії, уряд, парламент, глава держави, тощо. У судовому механізмі провідну роль у визнанні організації терористичною відіграє суд. Політичний механізм є характерним, зокрема для США, Великобританії, Канади. Судовий механізм активно використовується на пострадянському просторі й у більшості соціалістичних країн, зокрема у Російській Федерації, Республіки Казахстан, Республіки Білорусь. Виходячи із граничних вимог щодо обсягу роботи розглянемо практику визнання організації терористичною на прикладі США та Російської Федерації.

Ідея протидії тероризму шляхом переважної боротьби з терористичними організаціями отримала світове поширення після терористичних актів у США 11 вересня 2001 року. На сьогодні такі списки формуються на міжнародному, регіональному й національному рівнях. Слід підкреслити, що кожна країна самостійно вирішує, якими ознаками керуватися при складанні списків терористичних організацій.

Безпосередня процедура визнання організації терористичною у США відбувається наступним чином. Бюро координатора з контртероризму Державного департаменту США вивчає діяльність терористичних груп у міжнародному масштабі та визначає ті групи, які підпадають під встановлені ознаки. Такими ознаками переважно є: а) причетність такої групи до вбивства американського громадянина; б) терористична діяльність організації загрожує національній безпеці (національній обороні, міжнародним зносинам або економічним інтересам) США. Визначивши такі групи, Бюро координатора з контртероризму Державного департаменту США готує звіт, що підтверджує необхідність внесення такої терористичної групи до урядового списку іноземних терористичних організацій. Після ознайомлення з вищевказаним звітом Державний секретар США узгоджує з Міністром фінансів та Генеральним прокурором питання про внесення терористичної групи до переліку іноземних терористичних організацій. Після цього справа надається до Конгресу США, який у семиденний строк повинен її розглянути. На цій стадії Державний секретар США доводить до відома Спікера, представників партій більшості та меншості, членів відповідних комітетів палати представників та Сенату, а також Президента США про намір включити ту чи іншу організацію до переліку іноземних терористичних організацій та фактичне обґрунтування такої необхідності. У випадку, якщо від вказаних суб'єктів не надійшло заперечень, повідомлення про включення терористичної групи до переліку іноземних терористичних організацій оприлюднюється у періодичному урядовому друкованому виданні та набуває чинності [1].

Необхідно зазначити, що відповідно до статті 1189 восьмого титулу зводу законів США [1], рішення про внесення до переліку іноземних терористичних організацій можна оскаржити протягом 30 днів у Апеляційному суді Округу Колумбія, якщо організація вважає, що рішення Державного секретаря

США: а) було прийнято довільно, самовільно, зі зловживанням правом на розсуд, або іншим способом не відповідає закону; б) суперечить конституційному праву, владі, привілею або імунітету; в) прийнято без достатніх підстав або в процесі прийняття рішення було допущене перевищення повноважень; г) недостатньо підтверджено адміністративними записами або конфіденційними документами, переданими суду; д) було прийнято не за процедурою, передбаченою законом.

Слід підкреслити, що максимальний термін дії рішення про включення організації до переліку іноземних терористичних організацій становить п'ять років. По закінченню даного терміну Державний секретар повинен розглянути ситуацію та прийняти рішення про необхідність його продовження або про видалення організації з такого переліку.

Щодо досвіду Російської Федерації у цій сфері, то можна зазначити, що у Федеральному законі «Про протидію тероризму» від 06.03.2006г. № 35-ФЗ [7], а саме – у статті 24, передбачений наступний механізм притягнення до відповідальності організації, причетної до тероризму:

1. Організація визнається терористичною й підлягає ліквідації (її діяльність – забороні) за рішенням суду на підставі заяви Генерального прокурора Російської Федерації або підлеглого йому прокурора у випадку, якщо від імені або в інтересах організації здійснюються організація, підготовка й здійснення злочинів, передбачених статтями 205 – 206, 208, 211, 220, 221, 277 – 280, 282.1, 282.2 і 360 Кримінального кодексу Російської Федерації, а також у випадку, якщо зазначені дії здійснює особа, що контролює реалізацію організацією її прав і обов'язків. Рішення суду про ліквідацію організації (заборону її діяльності) поширюється на регіональні та інші структурні підрозділи організації.

2. Майно, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, підлягає конфіскації й зверненню у дохід держави в порядку, встановленому Урядом Російської Федерації.

Рішення про конфіскацію зазначеного майна та його зверненні у дохід держави виносяться судом одночасно з рішенням про ліквідацію організації.

3. Федеральний орган виконавчої влади у сфері забезпечення безпеки веде єдиний федеральний список організацій, у тому числі іноземних і міжнародних, визнаних судами Російської Федерації терористичними. Зазначений список підлягає опублікуванню в офіційних періодичних виданнях, визначених Урядом Російської Федерації.

Виходячи з аналізу процесуального законодавства Російської Федерації можна зробити висновок про відсутність чіткого механізму залучення до суду організації для визнання її терористичною та притягнення її до відповідальності. Фактично з розглянутого вище порядку була нормативно врегульована лише стадія опублікування переліку таких організацій. Таким актом є Розпорядження Уряду Російської Федерації «Про офіційне періодичне видання, яке здійснює опублікування єдиного федерального переліку організацій, визнаних судами Російської Федерації терористичними» від 14.07.2006 р. № 1014-р [7], яким була визначена «Російська газета» в якості офіційного періодичного видання, яке здійснює опублікування єдиного федерального переліку організацій, у тому числі іноземних та міжнародних, визнаних судами Російської Федерації терористичними.

Окрім цього, якщо звернутися до граматичного способу тлумачення статті 24 Федерального закону «Про протидію тероризму»

від 06.03.2006 р. № 35-ФЗ [7], то можна зробити висновок, що суб'єктом подання заяви про визнання організації терористичною й притягнення її до відповідальності, окрім Генерального прокурора, може бути фактично будь-якій територіальний прокурор й така заява може бути подана в суд будь-якого рівня. Але на практиці був сформований інший механізм. Так, відповідно до російської практики визнання організації терористичною, федеральна служба безпеки на підставі власної інформації стосовно діяльності терористичних груп, а також матеріалів, які були представлені іншими силовими відомствами, готує пропозиції у Генеральну прокуратуру Російської Федерації про заборону діяльності тих терористичних груп, які являють загрозу безпеці Російської Федерації. Генеральний прокурор Російської Федерації подає позовну заяву у Верховний суд Російської Федерації, який виносить рішення про визнання організації терористичною [7]. На сьогодні Верховний суд Російської Федерації визнав терористичними й заборонив діяльність 19 організацій.

Висновки. Отже, саме судовий механізм, з огляду на ментальні, культурні та інші ознаки, в більшому ступені є характерним для вітчизняної правової практики. В Україні процедура визнання організації терористичною знаходиться на стадії розвитку, адже проблемними ще залишаються питання щодо суб'єктів ініціювання такого механізму, судової інстанції та судового процесу, який буде застосовуватися в цьому випадку.

Анотація

У статті розглядається зарубіжний досвід визнання організації терористичною та притягнення її до відповідальності. Особлива увага приділена законодавству США і Російської Федерації. Автор приходять до висновку, що судовий механізм визнання організації терористичною є найоптимальнішою для вітчизняної правової практики.

Ключові слова: терористична організація, процедурні норми, притягнення до відповідальності.

Аннотация

В статье рассматривается зарубежный опыт признания организации террористической и привлечения ее к ответственности. Особое внимание уделено законодательству США и Российской Федерации. Автор приходит к выводу, что судебный механизм признания организации террористической является оптимальным для отечественной правоприменительной практики.

Ключевые слова: террористическая организация, процедурные нормы, привлечение к ответственности.

Trofimov S.A. Foreign experience in the recognition of the organization as a terrorist and bringing it to responsibility

Summary

The article describes the experience of recognizing of terrorist organization and its bringing to justice. Special attention is given to the law of the United States and the Russian Federation. The author concludes that the judicial mechanism of recognition of the terrorism is optimal for native law enforcement.

Key words: terrorist organization, procedural rules, bringing to justice.

Список використаних джерел:

1. Sec. 1189, Title 8 – Aliens and Nationality: U.S. Code // [Electronic resource]. – Access mode: <http://uscode.house.gov/download/pls/08C11.txt>
2. Боярин-Созонович Т.С. Международный терроризм: политико-правовые аспекты. – К.: Лыбидь. 1994. – 225 с.
3. Дикаев С. Террор, терроризм и преступления террористического характера / С. Дикаев // Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2006. – 464 с.
4. Емельянов В.П. Актуальные вопросы уголовно-правовой борьбы с терроризмом – [Электронный ресурс]./ Емельянов В.П. – Режим доступа: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/715/2/>
5. Лунеев В.В. Тенденции терроризма и уголовно-правовая борьба с ним // Государство и право. – 2002. – № 6. – С.22-29.
6. Ляхов Э.Г. Терроризм и межгосударственные отношения. – М., 1991. (рос.)
7. О противодействии терроризму: Федеральный закон от 06.03.2006г. № 35-ФЗ // Собрание законодательства РФ. – 2006. – № 11. – Ст. 1146.
8. Об официальном периодическом издании, осуществляющем публикацию единого федерального списка организаций, признанных судами Российской Федерации террористическими: Распоряжение Правительства РФ от 14.07.2006г. № 1014-р // Собрание законодательства РФ. – 2006. – № 29. – Ст. 3283.
9. Список террористов: деловая газета «Взгляд» – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vz.ru/politics/2006/7/28/43235.html>
10. Цуканов В.Н. Административно-правовые основы деятельности милиции по предупреждению и пресечению террористических актов: на материалах деятельности служб и подразделений милиции общественной безопасности: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14 / Цуканов Виктор Николаевич – Омск, 2006 – 226 с.